

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

Articulus II. Quænam Libellus debeat continere?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

ARTICULUS. II.

Quenam Libellus debeat continere?

480. **T**Ria potissimum sunt, quæ Libellus conventionis continere debet, nimirum causam petendi, narrationem facti, ac petitionem; Libellus enim est instar Syllogismi practici, ubi causa debendi, seu medium, & ratio concludendi est quasi causa majoris propositionis; narratio facti, loco minoris; petitio autem loco conclusionis. Sic si læsus ultra dimidium in contractu venditionis, agere velit contra emptorem, vel ad rescissionem, & restitutionem rei, vel ad supplementum pretii, Libellus, ne ineptus sit, debet posse reduci ad talem Syllogismum: Emptor in tali casu debet vel rescindere contractum, & rem emptam restituere; vel supplere pretium; hic Emptor in contractu emptionis circa talem rem (domum v. g.) me læsit ultra dimidium iusti pretii: ergo debet vel rescindere contractum, & domum mihi restituere; vel supplere iustum pretium; sic enim aptè concludet, si ritè probet præmissas; & de his potissimum agitur articulo præsentis; ubi tamen hoc non esse opus, propositionem majorem poni primo loco, præsertim, ubi per se constat; & posse libellum inchoari à narratione facti, prout magis expediens videbitur; cum plerumque in minori, seu facti propositione litigetur; his præmissis:

§. I.

De causa concludendi, seu petendi.

481. **A**Nte resolutionem supponendum, in quavis Actione duplicem causam considerari posse, nimirum *proximam*, & *remotam*; & quoniam actio alia est *personalis*; alia, *realis*: causa proxima in primâ est *jus in Actore*; erga Reum, debitum, seu obligatio in Reo; remota est titulus, ex quo Actori jus, Reo debitum proveniat; v. g. contractus, quasi contractus, vel pactum saltem vestitum: in reali autem causa proxima est *jus in re*, seu *reale*; remota verò *titulus*, ex quo illud jus in

re, seu reale natum est. Quæstio igitur est, an, & quæ in libello conventionis ab Actore exprimenda sit? *Causam debendi* exprimendam esse, constat ex *c. dilecti filii 3. b. 2.* nam, cum Prior, & Conventus S. Mariæ ad carceres impetrassent à Sede Apostolica rescriptum super debito pecuniario contra fratres Ecclesiæ de Hispida; isti comparentes coram Judicibus delegatis, excipiendo dixissent, quod respondere non teneantur, eò, quod *in libello expressum non sit, ex qua causa pecunia illa deberetur*: Judices autem delegati hanc exceptionem non admisissent: dicti fratres ad Pontificem appellarunt: causâ igitur cognitâ respondit Pontifex: *mandamus, quatenus, si ita est, revocato in irritum, seu in statum pristinum, quidquid post appellationem hujusmodi fuit innovatum*. Ex quo textu Doctores communiter deducunt, Reum non teneri respondere Libello in actione personali, si non exprimatur causa debiti, seu ex qua debeatur.

482. Quæstio autem est, quæ causa in libello conventionis de necessitate exprimenda sit? Resp. in actione personali requiri, ut exprimatur causa *remota*; in reali, sufficere causam *proximam*. Ratio discriminis in eo consistit; quia in actionibus in personam, nisi Actor utramque causam expresserit, Reus utrum cedere, an contendere debeat, agnoscere non valet; nam evenire poterit, ut Actor eam causam exprimat, ob quam statim Reus fatetur se debere; contingere etiam potest, eam causam declarari, ob quam Reus etiam nihil debeat: quod secus procedit in actionibus in rem; nam cum Actor se dominum esse dicat, dominiumque; ut causam exprimat, Reus agnoscere valebit, an cedere, vel contendere illi expediat; quia si Actor Dominus est, ut ipse asserit, ex quacumque causa Dominus fuerit, Reus illi rem petitam tenetur restituere. *L. officium, ff. de rei vind.* quare Actor in actione reali causam tantum proximam tenetur exprimere, ut docet Donellus *lib. 23. c. 4.* Not. autem non sufficere, quod Actor solum dicat, Reo nullum jus esse in, vel ad rem, de qua convenitur; nam per hoc non reddit sufficientem causam rei, *sibi debita*.

483. Quæstio altera est, an Actor etiam qualitatem actionis, ex qua procedere vult, exprimere teneatur? cum sæpe contingat, quod

quodd quis in eadem causa possit Adversario intentare diversas actiones, agendo contra illum, vel civiliter tantum, vel etiam criminaliter? &c. hæc quæstio mota fuit apud Alexandrum III. ut refertur in *c. dilecti filii. 6. de Judicijs*: ad eam porro rescripsit Pontifex: *provideatis attentius, ne ita subtiliter, sicut à multis fieri solet, cujusmodi actio intentetur? inquiratis, sed simpliciter, & purè factum ipsum, & rei veritatem, secundum formam Canonum, & Sanctorum Patrum instituta, investigare curetis*; ex qua responsione communiter deducunt Interpretes, partem non cogi nomen actionis exprimere in Libello; factum tamen ita clarè proponendum esse, ut ex eo jus agendi colligatur; adeoque Judicem Ecclesiasticum non debere subtiliter nomen intentatæ actionis requirere, sed simpliciter ac purè ipsum factum, & rei veritatem secundum Canones investigare.

484. Verùm hæc deductio intelligi debet, si ex narratione facti, ac petitione, sufficienter appareat intentio Actoris; si enim hoc deficeret, nec Judex de justitia libelli rectè judicare; nec Adversarius deliberare posset, num liti cedere, num litigare velit? Nam si quis tibi equum v. g. furto sustulit, agere potes, vel ad pœnam inferendam furi, vel ad rei persecutionem. Iam verò cum ad rei persecutionem agere vis, potes, agere, vel rei vindicatione contra quemlibet rei furtivæ possessorem; vel conditione furtivâ, tendente nimirum contra furem, vel ejus hæredem, ut rem, si extet, restituat; vel si non extet, præstet æstimationem; vel conditione incerti, quæ competit non Domino, sed Creditori v. g. habenti aliquod jus in re. Si igitur nec ex constructione libelli, nec etiam ex ipsa conclusione appareat, quo Actor tendat? cum non quælibet actio cuilibet, nec contra quemlibet competat, obscuritate laborabit libellus, incertus erit Judex, an Libello rectè deferat? & Adversarius ex tali causa non clarè propositâ conveniri possit, & respondere debeat? Et ideò Wagnereck in dictum *c. 6.* censet, si Judex dubitaret de dolo circa actiones, vel sine expressione actionis causa cognosci non possit, etiam exprimendum actionis

nomen, vel, ut diximus *n. 475.* à Judice accipiendum foret, quod ei, qui Libellum obtulit, utilius est.

485. Quæstio 3. est, quænam præterea exprimenda sint in Libello conventionis? Resp. ea comprehendi hoc versu: *quis? quid? coram quo? quo jure petatur? & à quo?* Per particulam *quis?* denotatur Actoris nomen, ut constet de intentante actionem, vel alterum vocante in judicium; per *quid?* intelligitur negotium, & narratio facti; per *coram quo?* designatur Judex, coram quo actio instituenda est, ut Reus scire possit, an sit competens; *quo jure?* significatur causa debendi, seu petendi, *à quo?* ut constet de Reo, qui convenitur, & in judicium ad respondendum vocandus est. Not. autem, quando Prælatus Ecclesiæ, hujus causam acturus est, non requiri, ut exprimat suum nomen proprium; sed debere ponere nomen dictæ Ecclesiæ, etiam si posuisset etiam nomen proprium, exprimendo simul, se acturum nomine illius Ecclesiæ. Nam cum possit Prælatus agere, vel suo, vel Ecclesiæ nomine, merito distinctio facienda est.

486. Not. 2. quando dicitur, ab Actore in libello debere exprimi rem, quam petit, sic debere fieri, ut & Judex, & Reus cognoscere possint, quæ illa determinatæ seu specificè res sit, quam petit; & quidem, an totam, vel partem, aut quotam? colligitur hoc ex *c. significantibus. 2. h. t.* cum enim in lite super quadam terra Fratribus T. & R. qui plures terras habebant, oblatuisset libellus, petierunt terram controversam designari! quod, cum Judices denegarent, appellationem ad se factam Pontifex recepit, & si quid postea attentatum sit, in irritum revocari iussit. Nam ex hac decisione deducunt communiter Doctores, libellum generalem, quo nimirum petitur una res incerta, non designata suo loco, vel certis finibus, non valere, nec admitti. Hæc tamen regula limitari debet. 1. ut non procedat, si aliunde constat de re, quæ petitur; ut si quis petat, quod sibi Testamento legatum est; vel quando ipsa res jam nota est; 2. in petitione fructuum, usurarum, damnorum, expensarum, & interesse; sic Barbof. in dict. *c. 2. n. 4. 3. in petitione hereditatis*; 4. quando incertitudo solum

solum est ex parte rei in accessoriis, si modo principale designatum sit, ut, cum petitur *tale feudum*, cum fructibus perceptis; ubi ex parte fructuum est incertitudo; non autem ex parte rei principalis; 5. cum petitur aliquod totum; secus, si tantum pars; quia tunc id exprimendum est, & quidem quantum partis, vel quota, ut colligitur ex L. *si in rem. 6. ff. de rei vindicat.* ibi: *si in rem aliquis agat, debet designare rem: & utrum totam, an partem, & quotam petat?* appellatio enim rei, non genus, sed speciem significat.

487. Et subjungitur: *Octavenua ita definit: quod infecta quidem materia, pondus; signata vero, numerum; facta autem, speciem dici oportet. Sed & mensura dicenda erit, cum res mensuram continebitur. Et, si vestimenta nostra esse, vel dari oportere nobis petamus, utrum numerum eorum dicere debebimus, an & colorem? Et magis est, ut utrumque; nam illud inhumanum est, cogi nos dicere, trita sint, an nova. Quamvis & in vasis occurrat difficultas, utrum lancem duntaxat dici oporteat: an etiam quadrata, vel rotunda? vel pura, an calata sint? qua ipsa in petitionibus quoque adscire, difficile est: nec ita coarctanda res est: licet in petendo homine nomen ejus dici debeat: & utrum puer, an Adolevens sit? utique si plures sint; sed, si Nomen ejus ignorem, demonstratione ejus utendum erit, veluti: qui ex illa hereditate est: qui ex illa natus est. Item fundum petiturus, nomen ejus, & quo loci sit, dicere debebit; & hac, quando libellus continet actionem realem, in judicio ordinario, non universali, vel generali.*

488. Dixi. 1. in judicio ordinario; nam in Summario non obstat Libelli ineptitudo; cum Libellus non sit de substantia processus Summarii; ergo non obstat ejus ineptitudo, si forte offeratur ex superabundanti. Aliud est, quod Testibus non juratis nec in processu Summario credatur, ut tradit Mynsinger: centur. 3. observat. 80; quia probatio petitionis etiam in hoc judicio est de ipsius substantia, ubi res de se non est liquida. Dixi. 2. in judicio non universali, vel generali; hac enim differunt à non tali, seu singulari, & inter se.

Tom. II.

Judicium enim *universale* dicitur, quando petitur universitas bonorum, nempe hereditas; *Generale* est, quando generaliter petitur, ut Tutor v. g. reddat rationem suae administrationis: *Singulare* est, quo petitur res singularis, vel plures singulares determinatae. Nam, an circa libellum in casu judicii universalis, generalis, vel etiam singularis aliquid emendari, mutari, addi, vel amitti possit? constabit à n. 495.

¶ II.

De narratione facti.

Agimus hic de Libello *conventionis*; 489. non autem *criminalis actionis*; nam de hoc agimus l. 5. tit. 1. narrationem porro facti, quam continere debet libellus conventionis, debere esse brevem, claram, & ordinatam, ostendimus à n. 472. Quæstio tamen est. 1. an, & quando admittatur Libellus alternativus in narratione facti? Resp. quod regulariter non admittatur; quia parit incertitudinem petitionis; adeoque non recipit certam sententiam, quæ tamen, ut recta sit, certa esse debet. Et ideo in L. *Prator, 7. ff. de Injuriis*, Prator edixit: *qui agit injuriarum, certum dicat, quid injuria factum sit?* quia, si famosam actionem intendit, non debet vagari cum discrimine alienæ estimationis, sed designare, & certum specialiter dicere, *quam se injuriam passum contendit*, ubi §. 1. statim subjungitur: *rectius igitur fecerit, si hujusmodi actionem non dederit.* Si autem quæras; qualiter accipiendum sit, quod Prator ait, *quid injurie factum sit*, certum dicat? Resp. ex eadem L. 7. §. 4. *certum eum dicere*, Labeo ait, qui dicat *nomen injurie*, neque sub alternatione, puta *illum, aut illud*, sed *illam injuriam se passum*. Dixi, in *narratione facti*; nam qualiter libellus possit esse alternativus in conclusione, vel petitione, dicemus à n. 492.

Quæstio altera est, an in narratione facti debeat exprimi *locus, tempus, dies*? 490. Resp. quando civiliter agitur, non rejicit libellum omissio loco, tempore, die, facti, si pars nihil opponat; prout colligitur ex c. *dilectus. 2. de ordin. cognit.*

S

ubi

ubi cum Abbas de Ferentino coram Innocentio III. questus esset contra Nobiles de Artone, quia manu armata ad Monasterium venientes, prædam animalium, aliisque damna intulerunt, petiissetque sibi justitiam administrari; & Nobiles in præsentia Papæ, lite nondum contestata, objecissent, quod ipsi per dolum, & violentiam Abbatis Castrum Sirati amiserint, & ideo rogassent se prius restitui, quam Abbati respondere cogantur; præsertim, cum per testes suam innocentiam in continenti probare velint: *nulla mentione temporis facta, nec parte contra istam omissionem excipiente, Libellus va-
luit.*

491. Dixi: *si pars nihil opponat*; secus enim foret exprimendum, quod universaliter in ejusmodi actionibus dicendum videtur, quando expressio loci, vel temporis parti est necessaria ad sui defensionem, ut constat ex casu à nobis relato in prioribus. Accedit, quod Reo convento debeat posse constare, an necdum sint lapsa fatalia? an nempe actio intra debitum tempus, annum videlicet, sit instituta, aut per litem contestationem perpetuata? &c. Si tamen contingeret, quod parte exigente specificari locum, vel tempus, aut diem facti determinatè, alter revera non recordaretur loci, vel diei in individuo, v. g. ex quo loco res fuerit ablata? vel quo die id contigerit, videtur admitendus Libellus, si ea edere justus juratus diceret, se non scire locum, vel diem determinatè; fuisse tamen in hoc, vel illo; aut factum esse, intra tale tempus circiter, modò non nominetur amplitudo nimia.

§. III.

De conclusione Libelli.

492. **C**onclusio Libelli conventionis debet continere petitionem Actoris; nam in Libello accusationis, seu criminali non requiritur, quia nihil petitur; sed sufficit narratio delicti, vel criminis, adjunctis circumstantiis, personæ, loci, temporis, &c. quo probato ad Judicem pertinet pœnam infligere, vel legalem, vel arbitrariam, juxta juris, & legum dispositionem. Observandum autem est,

ineptum fore Libellum, si petitio, seu conclusio non congruat rationi, seu causæ petendi allegatæ in Libello; ut, si petatur determinatè, quod vi causæ, quæ allegatur, non debetur determinatè, sed solum alternativè; prout constat ex casu à nobis relato num. 489. Hinc, etsi verum sit vi Legis. 7. de qua n. 489, *deberè certum peti*; sunt tamen casus aliqui, ubi sustinetur libellus *alternativus* in conclusione, seu petitione. 1. quando scilicet causa petendi non aliter petitionem infert, ut constat ex casu in num. 486. Deinde, quando certum est, vi allatæ causæ deberi hoc, vel illud alternativè, neutrum autem determinatè, nisi ex suppositione de defectu alterius, & electio est penes Reum conventum, petitio potest esse alternativa, v. g. si læsus in emptione ultra dimidium agat ad reparationem damni (cum eo casu electio sit penes Emptorem, vel rescissio contractu rem emptam restituere, recepto pretio; vel servare cum supplemento pretii) Actor aptè concludet alternativè, ut Emptor præstet vel primum, vel secundum.

493. Similiter non obstat alternativa petitio, quando incertitudo (propter quam res nequit absolutè, ac determinatè peti) provenit ex facto alieno; ut, si alteri commodavi equum, & dubito, num adhuc existat, vel interierit; potero quidem determinatè petere redditionem equi, sed sub conditione, si adhuc extet; & alterà reflexà, si non amplius extaret, illius æstimationem; id, quod frequenter evenitè solet in causis sponsalium de futuro contra injustè resilientem; eò enim casu Actor rectè formabit libellum, quo determinatè petat, fieri nuptias sibi promissas; aut, si nollet, nec per censuras cogi renitentem expediret, propter difficiles ejusmodi invidiorum connubiorum exitus, prudenter ac rationabiliter metuendos, satisfactionem præstet, quanti interest; unde in tali casu commune est, *aut duc, aut dota.*

494. Eadem alternativa conclusio communiter admittitur, quando petitur restitutio adversus contractum, testamentum, vel sententiam; quia tunc potest Actor alternativè petere, ut declaretur nullus, vel, si quo modo valeat, rescindatur, aut ipse adversus eum
in in-

in integrum restituitur; item, cum Actor dubius, an sententia valeat, & appellare possit, si in libello dicat se sentire, vel sententiam nullam esse, vel si mero jure valet, se appellare; denique etiam in actione hypothecaria sustinetur alternativa petitio in Libello, ut si Actor dicat: peto illum condemnari ad tradendam rem oppignoratam, vel ad solvendum debitum, *L. Si fundus. 16. §. in vindicatione, ff. de pignor.* nam in actione hypothecaria possessor potest rem retinere, & offerre creditori aestimationem litis, *L. 2. ff. quibus mod. pign. vel hypothec. solvend.*

§. IV.

An, & qualiter Libellus mutari, vel emendari possit?

495. **C**UM, ut ex dictis colligitur, sæpius contingat, Libellum, ab Actore Judici porrectum, laborare aliquo vitio, nec semper propterea rejiciendus sit, quaestio est, an, & qualiter mutari, vel emendari possit? potest autem libelli vitium nasci ex pluribus causis; si obscurus sit, si non ordinatus, si careat causa debendi, si non rectè concludat, si plus petat, si cumulet actiones contrarias, &c. Vnde quaestio est, an si libellus laboret vitio ex cumulatione actionum, quæ sibi contrariæ sunt, Judex possit eum Actori reddere, declarando illi contrarietatem, & monendo, ut uni insistat, cui maluerit? Resp. posse, si hoc vitium sit commissum à persona, quam excusat ignorantia juris; sic enim intercedit justus: at, si Actor novit actionum contrarietatem, distinguendum est; potest enim fieri, quod noverit eam contrarietatem, sed nesciverit, quæ illarum sibi competat? vel etiam sciverit hoc postremum, & tamen cumulaverit, utramque conjungendo; quo casu, in hoc ultimo meritò rejicitur libellus; in priori autem alternativè illas poterit proponere cum protestatione, se illam intentare, ex qua ipsum obtinere contingat, ut dicitur *L. 1. §. 2. quod legatorum.*

496. Ut autem propius accedamus ad quaestionem propositam, notandum, mutare libellum, ac emendare, diversa esse. *Mu-*
Tom. II.

ratio contingit, cum varietur ipsius substantia, substituendo novam actionem, vel causam petendi, aut aliud petendo; *emendatio* autem est reformatio ejus salvis substantialibus, in his solùm, in quibus male conceptus est, corrigendo v. g. obscuritatem, vel addendo aliquid, aut detrahendo, salvâ tamen ejus substantiâ in actione, causâ, & petitione; qualiter fieret, si Actor, qui prius excessit plus petendo, demeret excessum; vel refecaret superflua; seu obscurius posita, explicatius redderet, &c. quibus positis:

497. Quaestio est, quando, & quamdiu liceat mutare, vel emendare Libellum? Resp. tradi sequentem regulam, tam mutationem, quam emendationem Libelli licitam esse ante litem contestatam: non autem, post illam, idque non tantum in causis civilibus; sed etiam criminalibus. Colligitur ex *L. Edita. 3. C. de edendo*, ibi: *edita actio speciem futura litis demonstrat: quam emendari, vel mutari licet, prout edicti perpetui monet auctoritas, vel jus reddentis decernit equitas*; ubi gloss. *lita* I, libellum, ante litem contestatam, inquit, emendare quis potest; post contestatam, non: & hoc, postquam ad quaestionem, an ex clausula, *salvo jure addendi*, Actori impunè liceat alterutrum, emendare libellum addendo, vel demendo? respondet negativè; quia, ubi libellus ineptus est, Reo justa exceptio competit, de qua Olendorpius in tit. de exceptionib. c. 21. Ubi tamen nota, quod si qualitas actionis, vel causa petendi mutata esset, etiam ante litem contestationem, libello jam communicato parti adversæ, novæ huic dilationes concedantur, ut deliberare, & instruere se possit pro lite futura; ut notat gloss. in cit. *L. 3. V. emendari, vers. Item, an in nova*, Actore tamen non condemnato ad expensas à Reo factas, ubi ignorantia non excusat errorem Libelli, ex non intelligentia commissum.

498. Caterùm, post litem contestationem; mutatio libelli fieri non potest; sed facienda est nova instantia cum solutione expensarum, oblatoquè novo Libello, ut constat ex c. *Examinata. 15. de Judiciis*, ubi *Matthæus volens recuperare Ecclesiam in N. quam*

quam in sequestro Vice Dominus N. acceperat, induxit testes ad probandum, quod ipse tum jus Patronatus illius Ecclesiæ possidebat; respondit Pontifex, *eum actionem intentasse ineptam, nec rei vendicationem, aut restitutionem posse postulare*, ideoque se partem adversam, ejus intentione rejectâ, absolvisse; ita tamen, ut si congruentem Matthæus intentare voluerit actionem, nihilominus ipsi respondere teneantur; & colligitur ex *L. non potest. 23. ff. de Judiciis*, ibi: *non potest videri in iudicium venisse id, quod post iudicium acceptum accessisset: ideoque alia interpellatione opus est.*

499. Quantum porro atinet ad *emendationem* libelli per *additionem*, not. 1. si Actor in iudicio universali fortasse specificavit aliqua bona, & aliquorum oblitus est, posse usque ad sententiam addere, nec ab hoc impediri per oppositionem: quia talis additio non est propriè emendatio, quia non tenebatur Actor specificare; & specificando gratificatur etiam Reo, ne novis expensis debeat in iudicium vocari. Idem dicendum de iudicio generali. Quoad iudicium singulare conveniunt Doctores, quod possit emendari, seu mutari per additionem, ita, ut id, cui additur, postea includatur, sicut decem in viginti. Difficultas tamen est, an hoc intelligendum veniat, etiam post litis contestationem? in resolutione hujus quæstionis non conveniunt Doctores; nam, si sermo sit de *mutatione*, prout opponitur emendationi, videtur negandum; ex *L. non potest, relatâ num. precedente.*

500. Alii sentiunt contrarium, quibus patrocinari videtur textus in *Q. si minus. 34. Instit. de Actionibus*, ubi habetur: *si minus in intentione sua complexus fuerit Actor, quàm ad eum pertineat: veluti si, cum ei decem aurei deberentur, quinque sibi dari oportere intenderit: aut si, cum totus fundus ejus esset, partem dimidiam suam esse petierit: sine periculo agit; in reliquum enim nihilominus Judex Adversarium in eodem iudicio ei condemnat ex constitutione divæ memoriæ Zenonis; & Q. si quis aliud. 35. Instit. eod. ibi: si quis aliud pro alio intenderit: nihil eum periclitari placet, sed in eodem iudicio cognitâ*

veritate, errorem suum corrigere ei permittitur. Veluti si is, qui hominem Stichum petere deberet, Erotem petierit: aut si quis ex testamento dari sibi oportere intenderit, quod ex stipulatu debetur. Nam, etsi quis fortasse respondere, textum in §. 34. solum loqui de *emendatione*; textus tamen in §. 34. clarè loquitur de *mutatione*, cum apertè loquatur de causa petendi, quando petitur ex *testamento*, cum ex *stipulatu* debeatur: responderi tamen potest, pro manutenenda sententiâ Legis, *non potest. 23. ff. de Judiciis*, ex adductis iuribus, rectè quidem probari libellum, & emendari, & mutari posse; sed ante litis contestationem; neuter enim eorum textuum meminit de *tempore*, quo ea, quæ inibi dicuntur, fieri possint; standum igitur erit Legi, *non potest.*

Jam verò quoad emendationem, vel mutationem qualitatum per *additionem*, notandum aliquas esse principales; alias, minus tales. Illæ sunt, quarum additione mutatur actio, & facti substantia; istæ, quæ secus, ut si adderetur solum circumstantia loci, temporis, quæ solum sunt adventitiæ, ac extrinsecæ, ac etiam omitti poterant, manente facto, & damno, ut si Actor prius dixit, servum fecisse damnum *conficio domino*; & deinde corrigens dicat, fecisse damnum *ignorante Domino*; in hoc enim casu manet adhuc factum servi, & damnum illatum, sive conficio, sive ignorante Domino illatum sit, Exemplum primi esse posset in Actore, qui ageret contra *homicidam Clerici*; & in Libello deinde adderet qualitatem, v. g. *Clerici Cardinalis*; hæc additio mutaret substantiam facti, ex circumstantia, quæ in tali casu homicidii specialiter attenditur, & aliter, quàm homicidium præcisè Clerici; & hæc mutatio fieri quidem potest ante, sed non post litis contestationem ex causa reddita in numer. 448. si autem aliquid corrigatur in qualitatibus solum minus principalibus, cum in dato casu non intervéniat *mutatio*, sed mera *emendatio*, non modò ante, sed etiam post litem contestatam fieri potest, prout colligi videtur ex *L. 4. §. 3. ff. de noxalibus actionibus.*

Dixi: quoad emendationem, vel mutationem per *additionem*; quæstio nunc est,

est, si fiat *per detractionem* : loquendo de superfluum, ac impertinentium detractione communis tenet, fieri posse etiam post litem contestationem ; sicut etiam si detractione fit, quod Reus exinde minus gravetur, aut ab eò minus petatur ; modò nihil detrahatur de substantialibus, vel illis, quæ dispositivè in favorem Rei posita sunt in Libello, *arg. L. 9. C. de liberali causa*, ubi Actor, qui Reum ex ancilla natum dixit, sed simul *Dominum*, quod solum Liberis dabatur, compellavit, non est permissum, ut detraheret vocem *Domini* ; & diceretur agere contra servum.

ARTICULUS III.

De clausulis, & effectu Libelli conventionalis.

503. CUM dixerimus n. 469. Libello quandoque addi quasdam clausulas, quæ dicuntur *salvantes*, ut notat Gonzalez in *c. 1. h. t. num. 7* ; seu, quod idem est, *salvantes*, quasi purgantes omnia vitia Libelli, notandum. 1. Ejusmodi clausulas solâ consuetudine introductas esse, nec aliud obtinere, quàm ut Judex, per tales clausulas requisitus, possit ex officio supplere vitia Libelli, cæteròquin Actori obfuturâ, propterea, quod in expensas pati condemnari possit, si quæ ab ea factæ sint. Not. 2. hæc clausulas, quas subjungemus hoc articulo, vim suam habere solum in Libellis *judicialibus*, non autem *extraordinariis*, & *supplicibus* ; quibus positis :

504. Prima clausula, quæ in fine Libelli communiter apponi solet, est : *super quibus omnibus, & eorum singulis, peto mihi jus, & justitiam ministrari*. De hujus effectu non eodem modo loquuntur Authores, ut videri potest apud Haunold. *tom. 5. tr. num. 175*. Nam Maranta vult, quod solvet omnem ineptitudinem Libelli ; alii, quod vi ejus omnis actio, & remedium, resultans ex narratis, censeatur deductum in judicium ; salvetquè sententiam Libello difformem, conformem tamen intentioni Actoris, licet non satis expressæ ; & Actorem liberet ab expensis, ob ineptitudinem Libelli ; quæ tamen ne-

gant plures apud Scacciam : Unde cum non fundetur in jure scripto, sed solâ consuetudine, secundum quod hæc in cujusquæ Regionis Tribunalibus recepta est, definiri debet.

505. Altera clausula (*omni meliori modo*) Judicem obligat ad interpretationem Libelli, prout Actori est utilius, ut diximus *numer. 475*. Tertia est, cum Actor dicit, *quod se non adstringat, &c.* nimirum qualitatibus adventitiis, ac extrinsecis probandis, si quæ fortassis Libello non necessariæ, ac redundantes insertæ forent. Quarta est, *protestatio de expensis* ; nam per eam Libello appositam censetur interpellatus Judex, ut victum condemnet in expensas, esto alias non teneretur. Quinta, cum offerens Libellum protestatur, se non offerre in vim Libelli, sed qualis petitionis ; hanc tamen esse inanem censet Scaccia apud Haunoldum *cit. nisi sit, & quatenus opus sit, vel à jure requiratur* ; quam vis iste existimet, habere vim inducendi processum Summarium, si alias enim causa admittat. Sexta denique est, *salvo jure* ; emendandi ; quæ tamen plus non operatur, quàm emendandi facultatem concessam jure communi ; sic de clausulis allatis Haunoldus *cit.*

506. Quantum pertinet ad alteram tituli in hoc articulo partem, de effectu Libelli, præmittendum, quandoque fieri, quod petatur *editio Libelli*, vel instrumentorum ; pro quo not. per *editionem* Libelli juridicè intelligi exhibitionem Libelli, factam jussu Judicis implorato ejus officio, qui talem sibi exhibitionem fieri postulat ; quam Judex concedere debet, si petentis interfit, præstito tamen juramento calumniæ, quod non faciat hujus causâ ; per *L. 9. §. 3. ff. de edendo* ibi : *Cæterum omnibus postulantibus, & jurantibus, non calumniæ causâ petere rationes, quæ ad se pertineant, edi jubet* ; & clarius *L. 6. §. 2. eod. ibi* : *exigitur autem ab Adversario jusjurandum, non calumniæ causâ postulare edi sibi* ; quod quidem procedit de jure scripto ; nam de consuetudine quandoque sufficit generale juramentum calumniæ, quod alias lite contestatâ præstat ad totam causam ; quæ porro causæ